

Občanská společnost, spokojenost, participace I.

ANOTACE

Podstatou lekce je orientace žáků na hodnoty, na kterých stojí demokratické státní zřízení. Základem demokratického státu jsou aktivní občané se zájmem o správu věcí veřejných. Žáci se dozvědí, co je to demokracie, občanská společnost a participace. Cílem je uvědomění, že jen v demokracii můžeme ovlivňovat svůj život svobodným způsobem a můžeme převzít zodpovědnost za svůj život. Dále se věnujeme vysvětlení Platónových pojmů: Demokracie, Oligarchie, Monarchie, Aristokracie a Tyranie.

Na tuto lekci navazuje tematicky druhá lekce věnovaná stejnému tématu.

Určeno pro (stupeň): 1. a 2. stupeň

Místo realizace: třída, učebna

Časová dotace: 45 - 90 min.

Prostředky výuky: videa, prezentace, diskuse, brainstorming, skupinová práce

Vzdělávací oblasti: Člověk a společnost

Průřezová témata: Výchova demokratického občana

TEORETICKÁ ČÁST

Lekce přivádí žáky od hodnotových základů, na kterých je demokratické zřízení postaveno (poslech čtení z textů TGM) k hlubšímu porozumění, že demokracie má své "mouchy", ale je tím nejlepším existujícím modelem správy věcí veřejných (shrnující závěrečné video Institutu politických studií FSV UK).

Podmínkou demokracie je občanská společnost. OS je společenství občanů, kteří se chtějí a mohou na organizaci společenského života státu aktivně podílet.

Základem OS je právní postavení občanů vzhledem ke státu (definovaný systém občanských práv a svobod) postavený na osvěcenských hodnotách, o kterých se učíme v souvislosti s Velkou francouzskou revolucí, kde se ukázala potřeba postavit společenské zřízení na individuálních svobodách a právech jednotlivce (svoboda, volnost, bratrství).

Participace z lat. *Partem capere* – mít podíl, znamená sdílení něčeho. Lidé by v demokracii měli mít podíl na všech rozhodnutích, která se jich týkají. Kromě politické účasti na rozhodování, kdy je občan součástí pol. strany a po zvolení se podílí na výkonu moci, může občan participovat na dění ve společnosti i jinak, např. prostřednictvím NNO. Neziskové, nevládní organizace pracují na konkrétních změnách, které ovlivňují život a pomáhají řešit problémy lidí v situacích, kdy státní instituce neumí efektivně pomáhat.

METODICKÁ ČÁST

Aktivita 1 – Poslech s porozuměním

Pedagog bude s žáky pracovat v kruhu (případně s „mluvícím“ předmětem). Po uvedení tématu, oživení pravidel komunikace a představení TGM pomoci návodných otázek spustí poslech prvního videa.

https://bit.ly/tgm_video

TGM „O demokracii“ a o hodnotách, na kterých stojí demokracie (vhodné shlédnout do 2:06 min).

https://bit.ly/tgm_video_mladi

TGM o nenásilí. Varianta pro mladší žáky.

Během poslechu si žáci dělají poznámky a zapisují, co jim připadá důležité.

Mladší žáky můžeme vyzvat, aby našli při poslechu odpověď na konkrétní otázky (případně jen jednu z nich), které jim sdělíme předem:

Otázky:

1) Musí být podle TGM dobrý politik čestný a poctivý člověk?

Možná odpověď: Slušný člověk zůstane slušným člověkem i v těžké situaci.

2) Odkud čerpá stát svou autoritu?

Možná odpověď: Stát čerpá z všeobecného uznání mravních zásad, všichni se shodneme na tom, co je dobré a co špatné.

3) Co je základem demokracie?

Možná odpověď: Důvěra v člověka, láska, spravedlnost, dialog, přemýšlení apod.

Aktivita 2 – Sdílení slyšeného se spolužáky

Pedagog přednese téma ke sdílení: Co jsi zachytil a co považuješ za důležité z poslechu textu? Co si myslíš o tom, o čem TGM ve videu mluví?

Aktivita 3 – Práce s internetem či encyklopediemi (pro druhý stupeň)

Žáci pracují ve skupinách nebo samostatně. Jejich úkolem je zjistit:

- 1) Co znamená: Liberté, egalité, fraternité?
- 2) Odkud tato hesla pochází?
- 3) Myslíš, že jsou důležitá i pro dnešní dobu? Jak tato hesla/myšlenky souvisí s demokracií?

Aktivita 4 – shrnující video (vhodné spíše pro druhý stupeň)

https://bit.ly/demokracie_video

Co je to demokracie, shrnující politická definice demokratického řízení státu:

Aktivita 5 – Brainstorming

Úkol pro žáky: Vymyslete, jak by mělo vypadat ideální vládnutí, jak by mělo vypadat – bez ohledu na demokracii. Jaký by měl být ideální vládce, vláda a uspořádání společnosti?

Aktivita 6 – Rozdělení koláče/prožitková hra v rolích (v příloze – karty na losování rolí)

Hra je založená na formách vládnutí podle Platóna a Aristotela.

Rozdělení typů vlád (zjednodušeně podle Platóna a Aristotela):

- Demokracie – vláda ve prospěch lidu, založeno na rovnosti všech a na snaze o spravedlnost.
- Oligarchie – vláda malé skupiny bohatých, která moc využívá pouze svůj prospěch, využívá klientelistické vztahy.
- Aristokracie – vláda malé privilegované skupiny, která pečuje i o své poddané a cítí k nim závazek.
- Tyranie – jeden vládce užívající sílu k udržení své moci, bere vše bez ohledu na potřeby poddaných.
- Monarchie – jeden monarcha vládnoucí ve prospěch všech, autorita, se kterou nelze diskutovat.

Jak na to?

Učitel přinese velký koláč/sáček bonbonů/ a zadá žákům úkol, aby se dohodli, jak ho rozdělí. Žáci pracují ve skupinách po 5–6 s různým systémem vládnutí. Každá skupina si zvolí či vylosuje svůj typ vlády. Kromě demokracie, kde se musí dohodnout všichni, si žáci v ostatních typech vlády vylosují svou roli.

Pozn. pro pedagogy: Je dobré ošetřit, aby děti se sklonem k šikanování spolužáků neměli skupinu, kde mohou zastávat např. roli tyrana.

Oligarchie, Aristokracie – při počtu např. šesti dětí ve skupině doporučujeme zvolit rozdělení: 2 oligarchové, 2 aristokraté a 4 běžní občané

Tyranie, Monarchie – jeden žák si vylosuje vládnoucí roli a ostatní jsou poddaní.

Časová dotace bývá zhruba 20 minut.

Cílem hry je, aby ve skupině byli po cca 20 min. s rozdělením bonbonů všichni zúčastnění alespoň smíření. Tyran a monarcha by tedy měl přesvědčit ostatní, že to, co chtějí, tak má být, a jejich rozhodnutí je pro všechny nejlepší. Musí tedy vynaložit velkou výmluvnost a tlak na ostatní ve skupině a zvolit vhodné komunikační a přesvědčovací nástroje. Stejně tak aristokraté a oligarchové musí najít cestu, jak se ubránit revoluci a dosáhnout svého.

V reflexi po hře v komunikačním kruhu si při následném demokratickém rozdělování bonbonů sdílí žáci pocity, které prožívaly během práce ve skupině.

Lekci uzavíráme debatou na téma: Která forma vlády je nejprospěšnější pro největší počet lidí?

TIPY A NÁPADY PRO ROZŠÍŘENÍ AKTIVITY

Hru v rolích je možné zopakovat v další hodině. Různé skupiny žáků si mohou vyzkoušet různé systémy vlády. V příloze lekce naleznete také pracovní list pro přiřazování pojmu a jeho definice (demokracie, participace, občanská společnost), či kontrolní pracovní list v aplikaci learningapps.

<https://bit.ly/pojmyos>

ZKUŠENOSTI Z REALIZACE

"Hodina proběhla dle metodiky. Vyzkoušela jsem pilotáž ve třech třídách – sekunda, tercie, kvarta. Jednoznačně nejlepší hodina byla v kvartě. Dobré bylo zadat otázky předem, lépe se mohli soustředit na obsah. Občas jsem video zastavovala a probírali jsme postupně. Aktivita Rozdělení koláče – velmi dobře zařaditelná do Ov – politologie."

"Hodina se dá časově zvládnout, aktivity jsou dobře rozvrstveny. Na reflexi bylo dost času."

"Hodina žáky bavila, díky aktivitě 6 si také dobře zapamatovali jednotlivé typy vlády, vedlo je to k přemýšlení. V průběhu aktivity a při následné reflexi dobře vnímali specifika jednotlivých typů vlády i výhody demokracie."

"Brainstorming rozbouřil větší debatu nad ideálem vládnutí a vládce. S žáky jsme vlastnosti vládce zapisovali na tabuli, každý žák měl říci jednu vlastnost. Poté začali přemýšlet, který vladař z naší či evropské historie splňoval naše zapsané "požadavky". Šestá skupinová aktivita probíhala nad mé očekávání. Ze začátku bylo ze strany žáků mnoho stížností ohledně rozdělení skupin, o to více mě překvapilo při závěrečné reflexi, že by nikdo z žáků i přes počáteční nespokojenost skupinu neměnil. Skupiny se zhostily své vlády velmi zodpovědně, společně se snažily dohodnout, jakým způsobem si rozdělí sáček bonbónů. Každá skupina také ode mne obdržela stručnou charakteristiku dané formy vlády. Bylo pro mě zajímavé sledovat dynamiku jednotlivých skupin (tyran byl svrhnutý občany; oligarchové naslibovali občanům investice do veřejných prostor a velice dobře argumentovali).

Na závěr proběhla shrnující debata na téma: Která forma vlády je nejprospěšnější pro největší počet lidí? A závěrečná reflexe dané hodiny.

Celkově hodnotím pilotáž jako velmi přínosnou zejména v její rozmanitosti jednotlivých aktivit. Žáci byli po celou dobu aktivní a spolupracovali jak s učitelem, tak mezi sebou. Pro žáky je někdy nepříjemné, když po nich chceme v hodinách aktivitu a mnohým vyhovuje pasivní frontální výuka. Avšak všichni žáci hodinu hodnotili velmi pozitivně, nemalý vliv na hodnocení měly zajisté i rozdělené bonbóny."

DOPORUČENÁ LITERATURA

PLATÓN. Ústava. Šesté, opravené vydání. Přeložil František NOVOTNÝ. Praha: OIKOYMENH, 2017. ISBN 978-80-7298-230-1.

POPPER, K. R. Otevřená společnost a její nepřátelé. I.: Uhrnutí Platónem. Praha: OIKOYMENH, 1994. ISBN 80-85241-53-6

TRETERA, Ivo. Nástin dějin evropského myšlení: Od Thaléta k Rousseauovi. Praha: Cwi, 1996. ISBN 80-9015-884-6

SOKOL Jan, Malá filosofie člověka. 3. vydání, Nakladatelství Vyšehrad, Praha 1998, ISBN 80-7021-253-5

ZDROJE

- <https://ksos.fhs.cuni.cz/KOS-227.html>
- https://hnutiduha.cz/sites/default/files/publikace/2013/elerning/co_je_obcansk_a_spolecnost.pdf

PŘÍLOHY

Příloha 1 : Karty - losování rolí

OLIGARCHIE

OBČAN

OBČAN

OLIGARCHA

OBČAN

OBČAN

OLIGARCHA

DEMOKRACIE

OBČAN

OBČAN

OBČAN

OBČAN

OBČAN

OBČAN

ARISTOKRACIE

PODDANÝ

PODDANÝ

PODDANÝ

PODDANÝ

ARISTOKRAT

ARISTOKRAT

MONARCHIE

PODDANÝ

KRÁL

PODDANÝ

PODDANÝ

PODDANÝ

TYRANIE

TYRAN

PODDANÝ

PODDANÝ

PODDANÝ

PODDANÝ

PODDANÝ

KARTY - přiřazování

**OBČANSKÁ
SPOLEČNOST**

Společenství občanů, kteří se mohou a chtějí aktivně podílet na organizaci společenského života, aktivně usilují o změny, participují na řízení věcí veřejných.

DEMOKRACIE

Z latinského "partem capere" - mít podíl. Lidé mají mít podíl na všech rozhodnutích, která se jich týkají. Je podmíněna aktivním přístupem občanů. S právem na spolurozhodování souvidí odpovědnost za důsledky rozhodnutí.

PARTICIPACE

Z řečtiny, forma vlády. Doslova to znamená vláda lidu. O výkonu moci rozhoduje mínění většiny občanů (přímá), nebo volených zástupců (nepřímá), kteří se zodpovídají ze svých rozhodnutí.

